

Waar ben je?

Geographic profiler Bert Adriaens speurt naar seriedaders

Geographic profiling geeft een antwoord op de vraag die in een rechercheonderzoek nog zelden wordt gesteld: Dader van een seriemisdrijf, waar ben je? Met handige software en vooral een goede rechercheanalyse wordt het zoekgebied naar een dader sterk verkleind. Over de truc en wat je er vervolgens mee kan.

Pieter Vermaas

Wie ben je? Wat heb je precies gedaan? Geen mogelijkheid wordt onbenut gelaten om deze brandende vragen in een rechercheonderzoek naar seriemisdrijven te beantwoorden. Maar bijna geen aandacht is er voor een andere vraag: Waar ben je?

"We denken er vaak niet over na hoe de verdachte zijn ruimte heeft gebruikt, wat zijn locaties en bewegingen zijn. Maar soms heb je als enige zekerheid dat een dader een slachtoffer op een bekende plek en tijdstip heeft ontmoet en daarna weer is weggegaan", zegt Bert Adriaens, geographic profiler van Bureau Misdaad Analyse van de Divisie Regionale Recherche van Limburg-Zuid. Adriaens is wereldwijd een van de negen gecertificeerde politiemensen die werkt met het Criminal Geographic Targeting-model, dat is ontwikkeld door de Canadese weten-

schapper en oud-rechercheur Kim Rossmo. Adriaens, werkzaam vanuit Heerlen, is in dienst van de zes zuidelijke korpsen in Zeeland, Noord-Brabant en Limburg. In deze regio's werkt hij samen in een netwerk van analisten dat geographic profiling de komende jaren gebruikt als instrument voor misdaadanalyse.

Geographic profiling wordt vaak over het hoofd gezien. Maar met dit jonge analysehulpmiddel kan een rechercheteam zijn onderzoek focussen en strategieën gericht inzetten. Zodat je met minder mensen eerder bij de dader uitkomt. Voor een Team Grootschalige Opsporing dat in het woud van informatie de weg kwijt is en dat twijfelt welke richting het capaciteitsvretende onderzoek uit moet, is een betrouwbaar 'geoprofiel' een gouden wegwijzer.

Foto Marks en Marks reclamemakers

Adriaens: "Wij plaatsen geen X-markering op een huis"

Met de methode stel je de meest waarschijnlijke locatie van de verdachte vast door een analyse te maken van de plaatsen-delicten van het seriemisdrijf. Simpel gezegd werkt het zo. Op een landkaart trek je eerst een vier-

Ingrediënten voor een geoprofiel

Geografisch profileren is alleen mogelijk bij een serie van minimaal vijf delicten die door één dader zijn gepleegd. De profiler bekijkt alle plaatsendelict van de serie, bestudeert het onderzoeksdossier, en praat met rechercheurs. Zoveel als mogelijk achterhaalt hij de volgende gegevens:

1. Zaakgegevens: Samenvattingen van de serie misdrijven, inclusief details over locaties, richtingen en bewegingen en andere ruimtelijke data. Delicttype, modus operandi, wapentype, datum, dag van de week, tijd, weer. De dader: Is de aanvaller georganiseerd en planmatig te werk gegaan of betreft het een impulsdaad. In het laatste geval is er meer kans dat iemand in zijn 'jachtgebied' woont.
2. Geografische data: exacte gegevens over alle relevante plaatsen. De plaats waar het slachtoffer voor het laatste is gezien; waar dader en slachtoffer elkaar ontmoetten; waar de dader tot de aanval overging; waar het slachtoffer bijvoorbeeld is ver-
- kracht, vrijgelaten of gedumpt. Ook belangrijk: demografische gegevens en een gebiedsomschrijving (hoofdwegen, barrières zoals rivieren), foto's van de PD's, luchtfoto's van het werkgebied.
3. Slachtoffergegevens, zoals sekse, ras, leeftijd, sociale activiteiten, reisroutes.
4. Gedragsanalyse/psychologisch daderprofiel.
5. Verdachten-data. Indien bekend: sekse; leeftijd; ras; criminele gegevens; eerdere politiecontacten; psychiatrische geschiedenis; adressen van huidige en voormalige verblijfplaatsen, scholen en tewerkstelling; sociale activiteiten; locaties van familieleden vrienden; transportmethode en reisroutes.

kant om alle PD's van een serie misdrijven. Zo heb je het werkgebied van de dader ingekaderd. Hierop laat je vervolgens de analyse-software 'Rigel' los. En hup, daar wordt het zoekgebied in gekleurd. Donkerrood licht de plek op waar de grootste kans is dat de dader er woont. Zo heb je een zoekgebied overgehouden van (gemiddeld) slechts vijf procent van het totale werkgebied van de dader.

Waarom juist daar? Want de zwarte PD-stippen lijken vrij willekeurig over de kaart uitgestrooid. Wat is de bovennatuurlijke gave van deze speurneus? En wat het geheim van zijn programmatuur?

Waarschijnlijkheid, logica en ervaringsgegevens, daarop slechts steunt het 'wondermodel'. Neem een serieverkrachter. Tenzij hij een 'reiziger' is, zweert hij bij routines, en maakt hij vanzelfsprekende keuzes. Hij wil niet geconfronteerd worden met verrassingen, valt dus waarschijnlijk aan in een gebied dat hij kent als zijn broekzak: het gebied dat hij dagelijks doorkruist omdat hij er woont, werkt en recreëert. Kiest een plek waar hij onbepied kan toeslaan en waaruit hij met zijn ogen dicht snel kan ontsnappen. Wil geen risico lopen, maar wenst wel met de minste moeite zijn doel te bereiken. Maximale controle en gemak heeft hij, als hij een 'thuiswedstrijd' speelt. Hoewel, al te dicht bij zijn eigen huis zal hij waarschijnlijk niet toeslaan, want mocht hij tijdens zijn misdrijf betrapt worden, dan moet hij niet door directe buurtbewoners worden herkend. Zo is de kans op een succesvolle verkrachting het grootst, en is er alle reden om het een volgende keer weer in dat gebied te doen. Vermoordt hij zijn slachtoffer daarna, dan dumpt hij het lichaam van het slachtoffer waarschijnlijk ver van zijn woning, want dat leert de ervaring.

Al dit soort aannames en rationele keuzes stoppen statistici in een stuk software dat tot achter de komma de kans berekent dat de dader in gebied X woont.

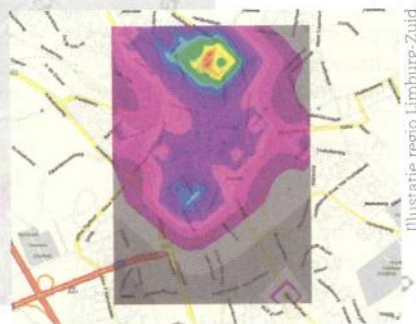
Staar je vooral niet blind op theorie, gebruikte algoritmes en software, benadrukt Bert Adriaens. "Vijf procent is de software en

95 procent is de menselijke component. Het gaat erom dat het toepasbaar is en dat je politiekennis benut", zegt de profiler, die al 26 jaar rechercheert in Limburg-Zuid, waarvan de laatste tien jaar als analist. In 1998 studeerde Adriaens af als criminoloog aan de Katholieke Universiteit Leuven.

De software tovert het profiel tevoorschijn, maar voordat Adriaens met een muisklik zijn twee- en driedimensionale geoprofielen op zijn scherm zet, besteedt hij zo'n twee weken aan verzamelen en analyseren. Hij bezoekt alle PD's van de serie, spreekt met rechercheurs en bestudeert het dossier. "Uiteindelijk", benadrukt hij, "bepaalt politiekennis wat je wel en niet in de computer invoert."

Sinds hij in oktober 2003 de methode begon toe te passen in Limburg-Zuid, heeft Adriaens in zestien zaken een 'geoprofiel' gemaakt. Daarvan zijn er zeven opgelost, en in zo'n drie tot vier zaken verwacht Adriaens spoedig een doorbraak. Er is nog geen zaak opgelost waarbij achteraf het profiel van Adriaens fout bleek. Een goede score, hoewel misschien iets vertekend. Immers, je toont alleen maar aan dat je miskleunt als je de dader buiten je geoprofiel vindt. Maar daar ging je nu net bewust niet zoeken.

Om profilers hangt vaak een waas van magie. Nergens voor nodig, meent Adriaens. "Wij plaatsen geen X-mærking op een huis met de mededeling: jongens, dit is onze man, pak 'm maar op. We werken met waarschijnlijkheden en geven aanbevelingen over de richting van een onderzoek. Aan bewijsvoering dragen wij niets bij."

Een geoprofiel

Van geoprofiel naar recherchestrategie

Met een geoprofiel kun je het onderzoek focussen en opsporingsstrategieën inzetten. Als je vermoedt dat er een grote kans is dat de dader in een bepaald gebied woont, kun je daarbinnen veel gericht, efficiënter en intensiever zoeken, en bijvoorbeeld kiezen voor een grootschalig DNA-onderzoek binnen het gebied. Een greep uit de mogelijkheden.

1. Je filtert uit een veelvoud van vage verdachten diegenen die in het geoprofiel wonen en richt daar je eerste aandacht op.
2. Je patrouilleert en observeert binnen een klein gebied, want je weet dat de dader vaak terugkeert naar het gebied van zijn misdrijven.
3. Het tonen van foto's en compositietekeningen van verdachten beperk je tot het zoekgebied. Zo krijg je veel minder 'ruis' van lieden uit Maastricht die iemand uit Groningen menen te herkennen.
4. Op strategische plekken hang je camera's op. Het bekijken van de beelden kost je niet veel tijd, want alleen de beelden van vlak voor of na het misdrijf zijn interessant.
5. Je ontwikkelt een reactiestrategie: als zich weer een misdrijf voordoet, weet je al hoe je het gebied onder controle moet houden. Zonder tijdverlies controleer en observeer je wie het gebied uit wil.
6. Houdt de serie ineens op? Begint hij opnieuw, of kiest de dader een andere gebied? Controleer of je verdachten gedetineerd of net vrijgelaten zijn. Wellicht is een verdachte verhuisd?
7. Kien een mediastrategie uit. Bedenk dat de dader zijn gedrag kan wijzigen als het onderzoek breed wordt uitgemeten in de media.
8. Controleer of er kort na het misdrijf bekeuringen zijn uitgeschreven in het gebied rond het misdrijf. Wellicht was een dader na zijn misdrijf bang of gehaast en reed hij zo hard mogelijk weg.
9. Als je het merk en kleur van een 'verdachte auto' kent, trek dan na wie de auto bezit. Binnen een klein zoekgebied zijn de hoeveelheid treffers hanteerbaar.